

Ελληνική παράδοση: Ήθη και έθιμα της Αποκριάς

https://www.youtube.com/watch?v=cotr_XvIHsA

Η Αποκριά ή αλλιώς Τριώδιο, το γνωστό μας καρναβάλι, είναι μια κινητή γιορτή καθώς σχετίζεται με το Πάσχα , όπως και η Καθαρά Δευτέρα. Διαρκεί τρεις εβδομάδες, της Προφωνής, της Κρεατινής και της Τυροφάγου.

Η Τσικνοπέμπτη

Είναι μια παραδοσιακή γιορτή που γίνεται κάθε χρόνο στο πλαίσιο των εκδηλώσεων της αποκριάς και σηματοδοτεί κατά κάποιον τρόπο την έναρξη του καρναβαλιού. Κι αυτό γιατί είναι και η πρώτη μέρα που ο κόσμος μασκαρεύεται και βγαίνει στους δρόμους, συμμετέχει σε πάρτι μασκέ κλπ. Η γιορτή αυτή πήρε το όνομα της από τις λέξεις τσίκνα, που δεν είναι τίποτε άλλο από τη μυρωδιά του ψημένου κρέατος και από την Πέμπτη μέρα της εβδομάδας. Είναι κατά βάση χριστιανική γιορτή, κάτι σαν γιορτή του κρέατος, και σχετίζεται με τη νηστεία με την έννοια ότι πλησιάζει η μέρα που σταματάει κανείς να τρώει κανείς κρέας ενόψει της νηστείας του Πάσχα.

Πότε πέφτει η Τσικνοπέμπτη και ποια η σχέση της με τις Απόκριες

Η Κυριακή της Αποκριάς, από την οποία πήραν το όνομα τους και οι αποκριές, είναι η τελευταία μέρα της Κρεατινής και είναι και η τελευταία μέρα που καταναλώνουμε κρέας πριν τη Σαρακοστή.

Την επόμενη εβδομάδα, της Τυροφάγου τρώμε μόνο τυρί και γαλακτοκομικά προϊόντα, δηλαδή παράγωγα του κρέατος και μετά την Καθαρά Δευτέρα ξεκινάει η μεγάλη νηστεία του Πάσχα.

Και επειδή, ως γνωστόν, σύμφωνα με την χριστιανική παράδοση δεν τρώμε κρέας την Τετάρτη και την Παρασκευή, καθιερώθηκε η μέρα Πέμπτη ως η πιο κατάλληλη για την γιορτή της ακατάσχετης κρεατοφαγίας.

Επομένως, η Τσικνοπέμπτη πέφτει την Πέμπτη μέρα της δεύτερης εβδομάδας του τριωδίου, δηλαδή την εβδομάδα της Κρεατινής. Για την ακρίβεια πέφτει τρεις μέρες πριν την Κυριακή της Αποκριάς ή 11 μέρες πριν την Καθαρά Δευτέρα.

Συγκεκριμένα, το 2023 η γιορτή του κρέατος θα εορταστεί την Πέμπτη 16 Φεβρουαρίου.

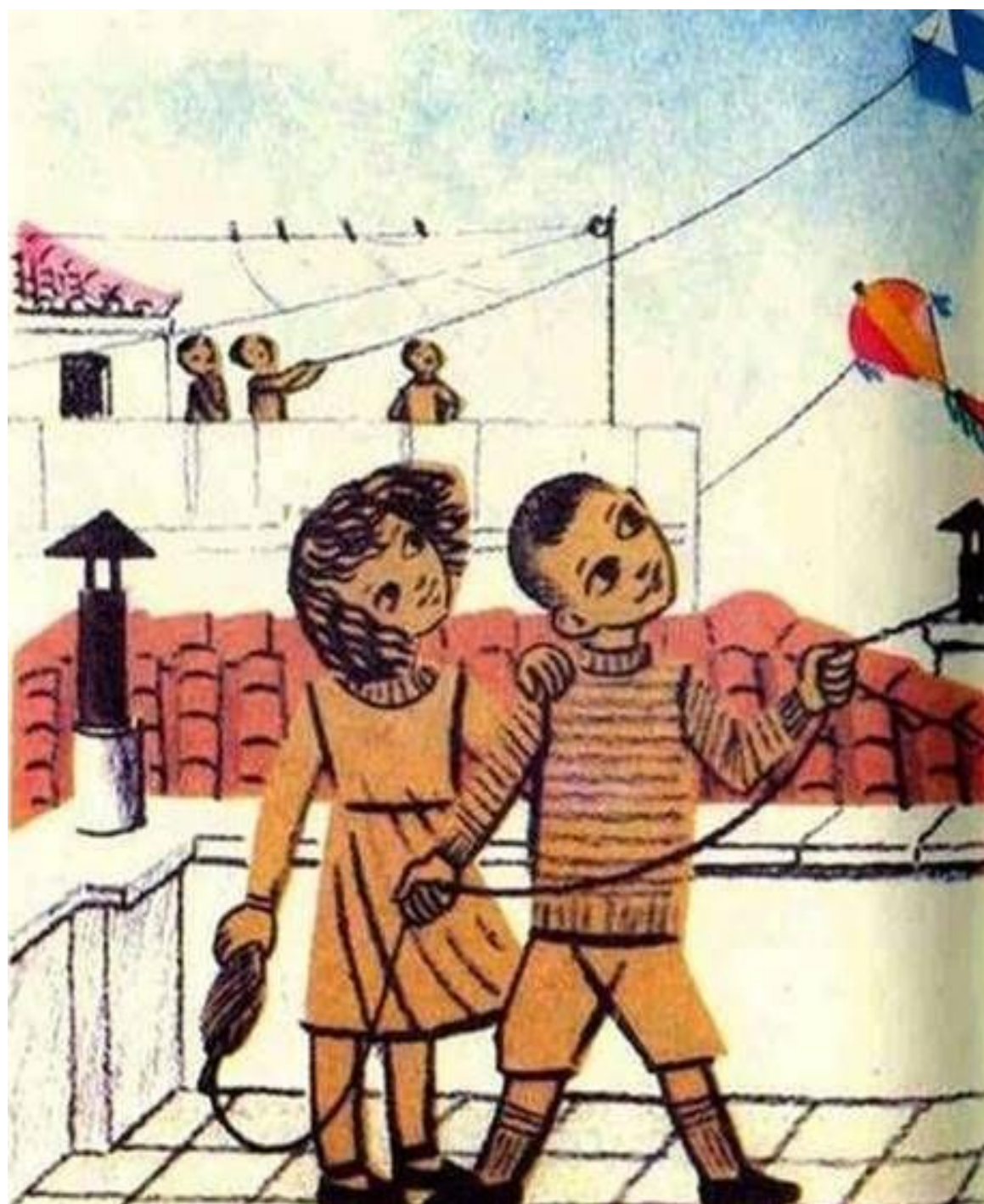
Καλό τσίκνισμα!

Τα έθιμα της Τσικνοπέμπτης

Η Τσικνοπέμπτη έχει πολλά έθιμα που ισχύουν σε όλη την Ελλάδα ή και σε κάποιες περιοχές τοπικά. Άλλα έθιμα είναι περισσότερο γνωστά και άλλα όχι τόσο. Η Τσικνοπέμπτη συνήθως γιορτάζεται με παρέες που συγκεντρώνονται σε κάποιο σπίτι φιλικού ή συγγενικού προσώπου στο οποία πολλές φορές συνηθίζεται το ψήσιμο διαφόρων κρεάτων η επιλογή των οποίων μπορεί να διαφέρει από περιοχή σε περιοχή. Συνήθως όμως αφορά κρέας χοιρινό. Άλλοι επιλέγουν τη λύση της ταβέρνας. Για το λόγο αυτό οι ταβέρνες δουλεύουν με πολύ μεγάλη πληρότητα τη συγκεκριμένη μέρα και μπορεί να μην υπάρχουν διαθέσιμα τραπέζια. Για το λόγο αυτό κάποιοι επιλέγουν το ψήσιμο στην εξοχή. Τα έθιμα της Τσικνοπέμπτης, στη συντριπτική πλειοψηφία τους περιλαμβάνουν κρεατοφαγία, ενώ ένα μεγάλο μέρος τους αφορά τον γάμο. Σε πολλές πόλεις τις Ελλάδας την Τσικνοπέμπτη σε όποιον δρόμο και αν περπατήσεις θα δεις ψησταριές αλλά και θα μυρίσεις την τσίκνα του κρέατος που ψήνεται. Μάλιστα πολλοί δήμοι, πολιτιστικοί σύλλογοι και φορείς διοργανώνουν και εκδηλώσεις.

Καθαρά Δευτέρα

Η Καθαρά Δευτέρα συμβολίζει την καθαρότητα ή την αγνότητα, αν προτιμάτε, καθώς είναι η πρώτη μέρα της Σαρακοστής δηλαδή της μεγάλης νηστείας του Πάσχα που διαρκεί 40 μέρες όσες και οι μέρες νηστείας του Χριστού στην έρημο. Επίσης η Καθαρά Δευτέρα είναι αργία κατ' έθιμο και επειδή πέφτει πάντα Δευτέρα μπορεί να δημιουργήσει ένα πολύ ωραίο τριήμερο ξεκούρασης.

Πότε πέφτει η Καθαρά Δευτέρα 2023;

Η Καθαρά Δευτέρα είναι κινητή γιορτή, η οποία εξαρτάται από την ημερομηνία του Πάσχα. Συγκεκριμένα πέφτει κάθε χρόνο στο ξεκίνημα της 7ης εβδομάδας, δηλαδή 48 μέρες πριν το Ορθόδοξο Πάσχα και προφανώς πάντοτε ημέρα Δευτέρα. Ενδεικτικά, για το 2023 η Καθαρά Δευτέρα θα γιορταστεί στις 27 Φεβρουαρίου 2023.

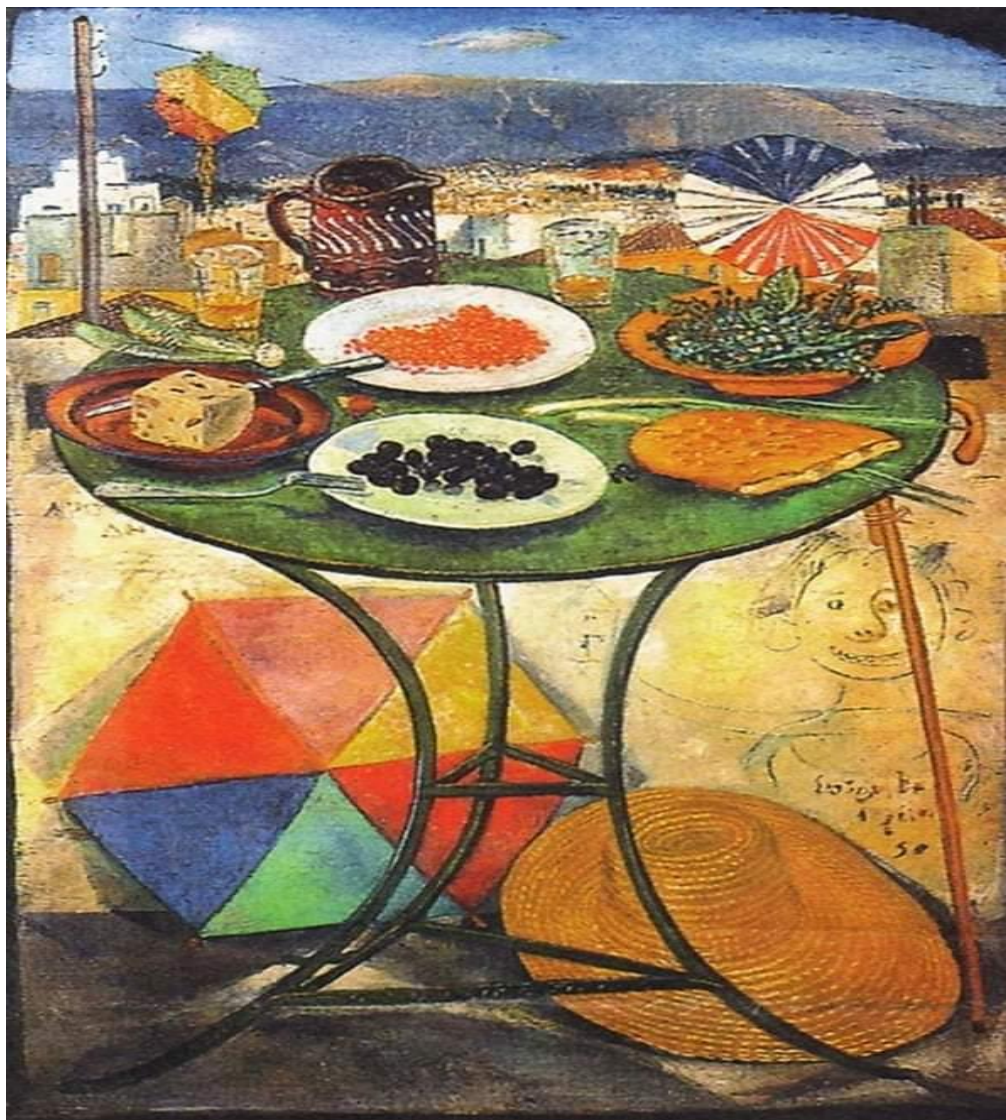
Γιατί ονομάστηκε έτσι η Καθαρά Δευτέρα

Η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι γιατί καλούμαστε να αφήσουμε πίσω μας όλες τις αμαρτωλές συνήθειες και κραιπάλες, συμπεριλαμβανομένων και των αρτύσιμων, δηλαδή των μη νηστίσιμων, φαγητών, καθαρίζοντας με τον τρόπο αυτό την ψυχή και το σώμα μας. Έτσι κι αλλιώς η νηστεία έχει ήδη ξεκινήσει "μερικώς" μια βδομάδα πριν, καθώς όλη την προηγούμενη εβδομάδα δεν τρώμε κρέας. Συγκεκριμένα η προ-προηγούμενη Κυριακή, "της Αποκριάς", είναι σύμφωνα με την Ορθόδοξη παράδοση η τελευταία μέρα που τρώμε κρέας. Επίσης, η Κυριακή πριν την Καθαρά Δευτέρα ονομάζεται "της Τυροφάγου" επειδή είναι η τελευταία μέρα που τρώμε γαλακτοκομικά. Εκτός, όμως, από χριστιανική σημασία της, η Καθαρά Δευτέρα είναι για πολλούς το τέλος της Αποκριάς, καθώς εκείνη την μέρα πέφτει η αυλαία για τις αποκριάτικες εορταστικές εκδηλώσεις που ξεκίνησαν την Τσικνοπέμπτη. Ο εορτασμός της Καθαράς Δευτέρας στην ύπαιθρο είναι γνωστός και ως "Κούλουμα". Πολλοί Δήμοι μάλιστα διοργανώνουν εκδηλώσεις με συναυλίες ή άλλα δρώμενα και προσφέρουν δωρεάν διάφορα σαρακοστιανά.

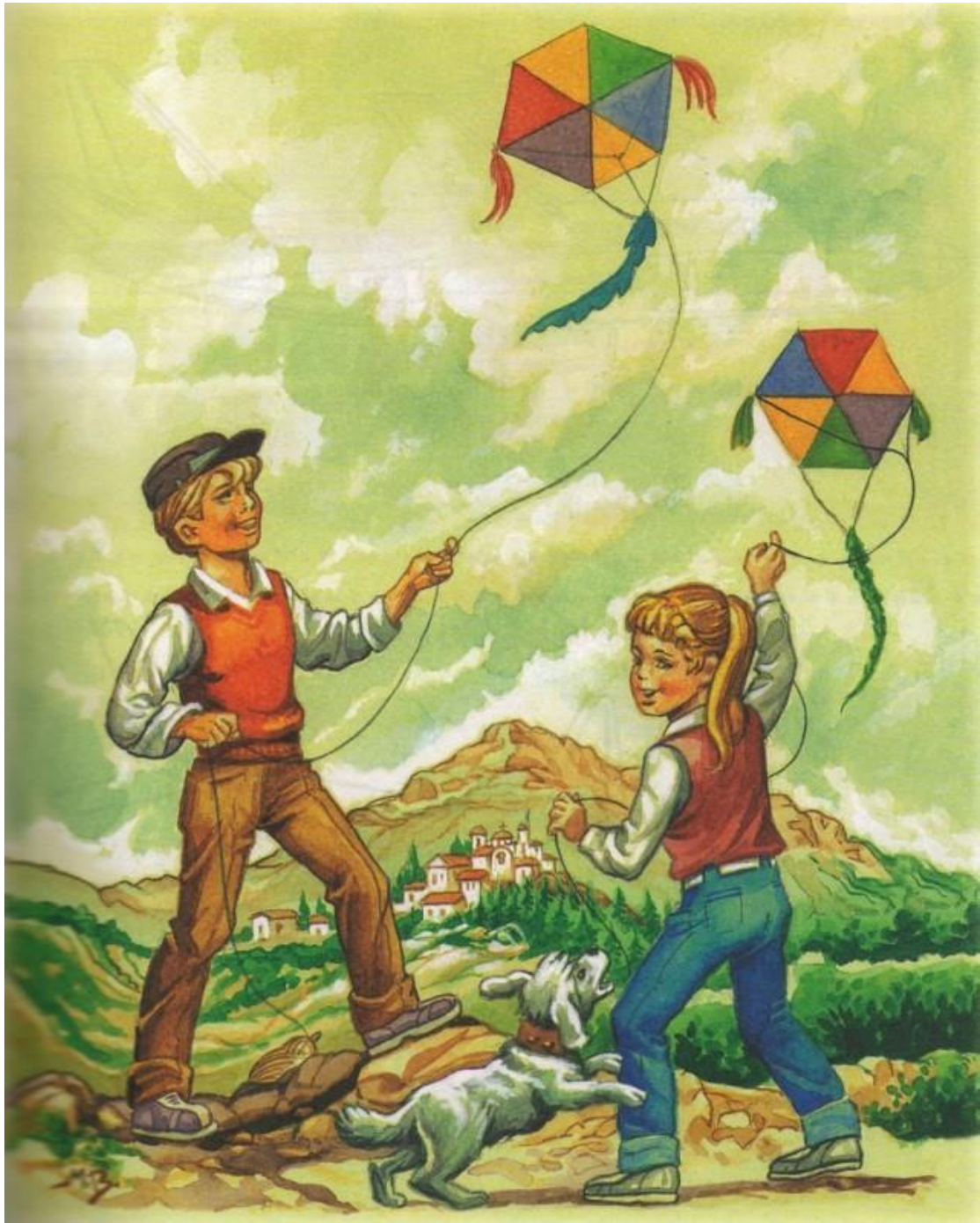
Τι τρώμε την Καθαρά Δευτέρα;

Αν και όπως είπαμε την Καθαρά Δευτέρα ξεκινάει η Σαρακοστή (ή Τεσσαρακοστή) και η μεγάλη νηστεία του Πάσχα, το μενού της ημέρας κάθε άλλο παρά φτωχό είναι. Πρώτη και καλύτερη η λαγάνα, η οποία είναι ένα είδος άζυμου ψωμιού που φτιάχνεται χωρίς χωρίς προζύμι ή μαγιά. Μάλιστα έχει χαρακτηριστικό πλατύ σχήμα για να ψήνεται εύκολα. Στο τραπέζι της Καθαράς Δευτέρας υπάρχει φυσικά ο αγαπημένος (και υγιεινότερος) σουσαμένιος Χαλβάς, ταραμάς, ελιές, λαχανικά κάθε λογής και τουρσιά (πίκλες) όλων των ειδών. Οι μερακλήδες συνήθως το ρίχνουν στα θαλασσινά (καλαμάρια, χταπόδια, σουπιές κλπ), αλλά και τα όστρακα (μύδια, στρείδια κλπ), ενώ οι πιο παραδοσιακοί προτιμούν το εθνικό μας φαγητό, δηλαδή μια νοστιμότατη φασολάδα. Όλα τα παραπάνω τρόφιμα θεωρούνται νησίσιμα. Παρόλα αυτά θεωρούνται πολύ γευστικά, ενώ ταιριάζουν άψογα με το πνεύμα της ημέρας.

Το πέταγμα του χαρταετού

Όπως και να γιορτάσει κανείς την Καθαρά Δευτέρα, ότι κι αν επιλέξει να βάλει στο τραπέζι του, η ημέρα απαιτεί (αν το επιτρέπει και ο καιρός φυσικά) το παραδοσιακό πέταγμα του χαρταετού! Εκτός από ένα πολύ ωραίο έθιμο, καθώς γεμίζουν οι ουρανοί με φανταχτερά χρώματα και περίτεχνα σχέδια, είναι μια πρώτης τάξης ευκαιρία να ξεμουδιάσουμε λίγο από την καθιστική ζωή που κάνουμε οι περισσότεροι και να χαρούμε λίγο την φύση και την εξοχή. Και αν δεν θέλουμε να

αγοράσουμε έτοιμο αετό, μπορούμε να πρωτοτυπήσουμε και να φτιάξουμε τον δικό μας χαρταετό, εύκολα και γρήγορα! Το μόνο που χρειάζεται είναι φαντασία και καλή διάθεση!

Κατασκευή Χαρταετού

<https://www.youtube.com/watch?v=jofOtj15tLI>

Καλή Σαρακοστή!

Το έθιμο της κυρά Σαρακοστής: Μάθετε τι συμβολίζει και φτιάξτε τη παρέα με τα παιδιά!

Η Κυρά Σαρακοστή

Την Κυρά Σαρακοστή
που ναι έθιμο παλιό
οι γιαγιάδες μας την φτιάχναν
με αλεύρι και νερό.

Για στολίδι της φορούσαν
στο κεφάλι έναν σταυρό
μα το στόμα της ξεχνούσαν
γιατί νήστευε καιρό.

Και τις μέρες της μετρούσαν
με τα πόδια της τα επτά.
Κόβαν ένα την βδομάδα
μέχρι να 'ρθει η Πασχαλιά.

Το έθιμο της κυρά-Σαρακοστής είναι από τα παλιότερα έθιμα που σχετίζονται με τη γιορτή του Πάσχα, σήμερα όμως λίγο πολύ ξεχασμένο. Χρησίμευε πάντα ως ημερολόγιο για να μετράμε τις εβδομάδες από την Καθαρά Δευτέρα μέχρι τη Μεγάλη Εβδομάδα, καθώς η κυρά-Σαρακοστή έχει 7 πόδια, ένα για κάθε εβδομάδα της περιόδου της Σαρακοστής.

Πρόκειται για ένα έθιμο που τείνει στις ημέρες μας να εκλείψει, ενώ παλαιότερα το συναντούσαμε σε όλο τον ελλαδικό χώρο με διάφορες παραλλαγές και χρησιμοποιούνταν ως ημερολόγιο που μετρούσε τις εβδομάδες της Μεγάλης Σαρακοστής. Η κυρά-Σαρακοστή, στις περισσότερες περιοχές, ήταν μια χάρτινη ζωγραφιά, που απεικόνιζε μια γυναίκα, που έμοιαζε με καλόγρια, με 7 πόδια, σταυρωμένα χέρια γιατί προσεύχεται, ένα σταυρό γιατί πήγαινε στην εκκλησία και χωρίς στόμα γιατί νηστεύει. Στο τέλος κάθε εβδομάδας, αρχής γενομένης από το Σάββατο μετά την Καθαρά Δευτέρα, της έκοβαν ένα πόδι. Το τελευταίο το έκοβαν το Μεγάλο Σάββατο. Αυτό το κομμάτι χαρτί το δίπλωναν καλά και το έκρυβαν σε ένα ξερό σύκο ή καρύδι (περιοχή της Χίου), το οποίο τοποθετούσαν μαζί με άλλα. Όποιος το έβρισκε θεωρούνταν τυχερός και γουρλής. Σε κάποιες περιοχές, το έβδομο πόδι το τοποθετούσαν μες στο ψωμί της Ανάστασης και όποιος το έβρισκε του έφερνε γούρι. Σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, η κυρά-Σαρακοστή φτιάχνεται από ζυμάρι με απλά υλικά και, κυρίως, πολύ αλάτι για να μη χαλάσει. Εξάλλου, δεν τρωγόταν, αφού χρησιμοποιούνταν ως ημερολόγιο. Αλλού πάλι, την έφτιαχναν από πανί και τη γέμιζαν με πούπουλα. Στον Πόντο, η κυρά-Σαρακοστή ήταν μια πατάτα ή ένα κρεμμύδι που το κρεμούσαν απ' το ταβάνι και πάνω του είχαν καρφωμένα επτά φτερά κότας, ώστε να αφαιρούν ένα φτερό κάθε εβδομάδα. Εδώ το έθιμο ονομαζόταν “Κουκουράς”, ο οποίος ήταν και ο φόβος των παιδιών!

Για το έθιμο της κυρα-Σαρακοστής έχουν γραφτεί οι παρακάτω στίχοι:

Την κυρά Σαρακοστή
που 'ναι έθιμο παλιό
οι γιαγιάδες μας τη φτιάχναν'
με αλεύρι και νερό.
Για στολίδι της φορούσαν
στο κεφάλι ένα σταυρό
μα το στόμα της ξεχνούσαν
γιατί νήστευε καιρό.
Και τις μέρες τις μετρούσαν

με τα πόδια της τα επτά
κόβαν' ένα τη βδομάδα
μέχρι να 'ρθει η Πασχαλιά.

<https://www.youtube.com/watch?v=QqHu3Kxmhko>

Πλέκοντας κορδέλες στο Γαϊτανάκι!

ΓΑΙΤΑΝΑΚΙ

<https://www.youtube.com/watch?v=yUwl9hql8s8>

<https://www.youtube.com/watch?v=l7k8yjhuLeg&t=63s>

Από τα πιο γνωστά πανελλαδικά έθιμα, που διατηρούνται αυτούσια ως τις μέρες μας, είναι το γαϊτανάκι. Το γαϊτανάκι είναι ένας χορός που δένει απόλυτα με το χρώμα και το κέφι της αποκριάς. Δεκατρία άτομα χρειάζονται γι' αυτόν το χορό. Ο ένας κρατά ένα μεγάλο στύλο στο

κέντρο, από την κορυφή του οποίου κρέμονται 12 μακριές κορδέλες, διαφορετικού χρώματος η καθεμία. Οι κορδέλες αυτές λέγονται γαϊτάνια και δίνουν το όνομά τους στο έθιμο. Οι υπόλοιποι δώδεκα χορευτές κρατούν από ένα γαϊτάνι και χορεύουν σε ζευγάρια. Καθώς κινούνται γύρω από το στύλο, κάθε χορευτής εναλλάσσεται με το ταίρι του κι έτσι πλέκουν τις κορδέλες πάνω του δημιουργώντας χρωματιστούς συνδυασμούς. Όταν πια οι κορδέλες τυλιχτούν στο στύλο και οι χορευτές χορεύουν όλο και πιο κοντά σε αυτόν, τότε ο χορός τελειώνει και το στολισμένο γαϊτανάκι μένει να θυμίζει το αποκριάτικο πνεύμα. Πιθανόν ο κυκλικός αυτός χορός να υποδηλώνει τον κύκλο της ζωής, από τη χαρά στη λύπη, από το χειμώνα στην άνοιξη, από τη ζωή στο θάνατο και το αντίθετο.

Τα Σχωρεμένα και η Χάσκα

<https://www.youtube.com/watch?v=FKXf37LNDBw>

Το βράδυ της Κυριακής συγκεντρώνεται όλη η οικογένεια στο σπίτι του γηραιότερου για το τραπέζι της Τυρινής και κάνουν τα «σχωρεμένα».

Οι νεότεροι φιλούν το χέρι του «πατριάρχη» της οικογένειας ζητώντας συγχώρεση πρώτα από αυτόν και στη συνέχεια ο ένας από τον άλλο για όσα έχουν συμβεί μεταξύ τους. Στα εγγόνια ο παππούς συνήθως δίνει φιλοδώρημα. Οι Σαρακατσαναίοι συνηθίζουν να λένε τη φράση « και ό,τι είπαμε νερό και αλάτι» ενδεικτική της σημασίας του εθίμου που υπαγορεύει την συγχώρεση και τον καθασμό των ψυχών για να ξεκινήσουν την νηστεία της Σαρακοστής. Το ίδιο βράδυ γίνεται και το έθιμο της «χάσκας». Από το “χάσκω”, που σημαίνει ανοίγω πολύ το στόμα. Είναι και ένα διασκεδαστικό παιχνίδι! Ο γηραιότερος δένει μία κλωστή στον πλάστη ή σε κάποιο άλλο μακρύ ξύλο, και στην άκρη της κλωστής δένεται ένα ξεφλουδισμένο βραστό αυγό. Όλοι κάθονται σε γύρο και από τη μέση ο παππούς ή η γιαγιά κουνάει σαν εκκρεμές το αυγό στα στόματα των μελών της οικογένειας, τα οποία έχουν «δεμένα» στην πλάτη τα χέρια τους, και προσπαθούν να »χάψουν» το αυγό. Όποιος κατορθώσει και το χάψει, είναι ο νικητής. Εύχονται «με αυγό το κλείνω, με αυγό να το ανοίξω», εννοώντας το Πάσχα με το κόκκινο αβγό. Αργότερα, κάνουν τη «χάσκα» με χαλβά σκληρό στραγαλίσιο ή σουσαμίσιο.

